

доступні розумінню дитини лише при умові яскравої наглядності, очевидності моральної суті того, що вона бачить, робить, спостерігає» [1, с. 254]. Високо цінуючи народність у вихованні, і підкреслюючи необхідність релігійного виховання ще з юних літ, Сухомлинський сприйняв християнство саме через народну мудрість, тож, не в теорії, але на практиці став ближче до християнських, а не комуністичних ідей.

Потрібно посилювати морально-етичне виховання школярів шляхом залучення педагогічних можливостей релігійної традиції. Діти повинні знати християнську культуру країни, в якій живуть. Таким чином можна поєднувати релігійне виховання із національним.

Починаючи з дошкільного та молодшого шкільного віку, педагог поступово вводить дітей у світ національних духовних цінностей. Основним завданням школи повинно бути вивчення і збереження наступності культурних та релігійних традицій українського народу; посилення морально-етичного виховання школярів, виховання любові до людини, Батьківщини, оточуючого світу, будь-якої форми життя. У дітей необхідно формувати усвідомлення себе і свого життя через призму вищих цінностей моралі, гуманістичної етики; стверджувати своє справжнє «Я», того, що є людина і якою має бути. Завдяки такому підходу дитина зрідниться зі світом і відчуватиме його своїм.

Зважаючи на сучасну ситуацію в Україні, воєнні дії, економічну кризу та песимістичні настрої в суспільстві, варто звернути увагу на потенціал релігійного виховання. У щоденному житті маємо безліч факторів, які несуть із собою жаль і смуток. Без віри і впевненості в кращому подолати це все вкрай важко. Християнство ж є завершеною цілісною системою поглядів, дотримання яких дає можливість прожити з чистою совістю та легкістю у свідомості як один день, так і все життя.

Таким чином, релігія як одна із найважливіших складників людської культури має особливий вплив на дітей і молодь. Християнська етика несе і втілює в собі те найбагатніше, що має бути властиве в душі, серці, думках і вчинках кожної порядної людини. Тому традиційне українське християнське виховання учнів вдома та в стінах школи лише сприятиме формуванню їхніх особистостей. Саме завдяки релігійним стандартам, релігійним методам і, взагалі, завдяки присутності релігії в вихованні виростає здорова і свідомо ЛЮДИНА.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Тхоржевська Т. Д. Православне виховання в історії педагогіки України / Тетяна Дмитрівна Тхоржевська . – 2-ге вид., доп. та перероб . – Київ : – Фенікс, 2008 . – 360 с.
2. Єржабкова Б. Діалог культур. Книга перша / Бланка Єржабкова: –Кременчук: Про-Графіка, 2011. – 220 с.
3. Вознюк А. П. Християнське виховання молоді / А. П. Вознюк. – К: Просвіта. – № 4. – 2003. – С. 19–22.

Кадиляк Ю.

Науковий керівник – проф. Палихата Е. Я.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ УСНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Мова – це величезне надбання людства, найпотужніший засіб спілкування. Мова і культура тісно пов'язані між собою. Культура мови це – сукупність комунікативних якостей літературної мови, що виявляються в різних умовах спілкування відповідно до мети і змісту висловлювання. Із культурою мови тісно переплітається поняття «культура мовлення», що означає лінгвістичну науку, «яка вивчає стан і статус (критерії, типологію) норм сучасної української мови в конкретну епоху та рівень лінгвістичної компетенції сучасних мовців, соціальний та особистісний аспекти їх культуромовної діяльності» [2, с. 8].

В україністиці проблемою культури мови займалися чимало науковців. Серед них Б. Антоненко-Давидович, Н. Д. Бабич, А. П. Коваль, Е. Я. Палихата, М. М. Пилинський, Л. М. Полюга, В. М. Русанівський, Л. В. Струганець, Є. Д. Чак, І. Г. Чередниченко.

Актуальність обраної теми зумовлюється важливістю систематичної роботи вчителя-словесника над підвищенням культури мовлення учнів у процесі навчання рідної мови в середній школі, а також недостатньою розробленістю цього питання в українській

лінгводидактиці. Звідси мета дослідження – виробити методику формування культури мовлення учнів основної школи.

Навчання культури української мови можливе лише на основі дотримання психологічного розвитку мислення учнів підліткового віку, їхньої уваги, пам'яті, умінь бачити і сприймати мовні факти, явища в їх діалектичній єдності. Підлітками вважаються індивіди віком від 10-11 до 14-15 років. Цей період є надзвичайно складним етапом психічного розвитку [1, с. 128], тому це потрібно враховувати під час формування в них культури усного мовлення.

Особливого розвитку досягає мовлення підлітків, наймогутніший засіб їхнього пізнавального розвитку. В цьому віці вони починають цікавитись правилами вживання тих форм мовлення, які викликають труднощі у написанні чи висловлюванні, легко сприймають нестандартні або неправильні форми мовлення у своїх батьків, вчителів, знаходять порушення мовленнєвих правил у газетах, книжках. Мовні дії дітей стають більш контрольованими, зменшується кількість зайвих вставок, розвивається чутливість до художнього слова, часто виникає потяг до писання віршів, збагачується словниковий запас, нагромаджується досвід активного використання різноманітних мовних категорій. Навчання в школі стає тим фактором, що якісно змінює напрямок мовленнєвого розвитку. Процес виконання завдань потребує звернення до словників і довідників. У них підлітки уточнюють значення слів і фразеологізмів, складні акцентуаційні та орфоепічні випадки, удосконалюють знання і вміння зі стилістики продукувати монологічні, діалогічні (трилогічні) та полілогічні тексти. Відзначимо, що підлітки часто відходять від мовної норми, користуючись сленгом – варіантом розмовного мовлення, часто експресивного, який не збігається з мовною нормою. Саме тому уроки культури мовлення в основній школі є важливими. Вони сприяють правильному засвоєнню мовних знань і контролюють процес усного мовлення [5, с. 162].

В основі навчання культури мовлення в школі лежать загальнодидактичні принципи і закономірності, що зумовлюють доцільний добір методів і прийомів, забезпечують належний рівень засвоєння учнями навчального матеріалу та формування комунікативної компетенції. Вони виступають не ізольовано, а в органічному взаємозв'язку, доповнюючи й зумовлюючи один одного. Щодо методів, то доречно використовувати класифікацію І. С. Олійника: метод усного викладу вчителем матеріалу; метод бесіди; метод спостереження учнів над мовою; метод роботи з підручником; метод програмованого навчання – забезпечує постійний зв'язок при вивченні матеріалу; метод вправ [3, с. 61-80], а також суто ті методи, які є власне мовленнєвими: метод діалогування, комунікативний метод тощо. На підвищення ефективності впливає продумане використання засобів. До них належать дидактичний матеріал, наочність, технічні засоби, які забезпечують успішну навчальну роботу на уроці.

Державним документом, який визначає обсяг і зміст знань, умінь і навичок із мови, що їх мають одержати учні за час навчання в середній школі є програма з української мови [4, с. 18]. Навчальний матеріал з української мови розподіляється у 5-9 класах відповідно до рівнів мовленнєвої, мовної, соціокультурної та діяльнісної компетентностей учнів основної школи.

Аналіз підручників з української мови для основної школи показав, що теоретичний матеріал, спрямований на формування культури мовлення містить мало вправ, які формували б комунікативні якості мовлення, культуру мовлення за допомогою мовленнєво-етикетних форм.

Особливістю мовного матеріалу є те, що його засвоєння потребує реалізації у відповідних уміннях і навичках, розвиток яких досягається тренуванням. Ця роль відводиться методу вправ, суть якого полягає в тому, що «вчитель за допомогою спеціальних завдань, які виконують учні, спрямовує їх на вироблення умінь і навичок» [3, с. 77]. Вправи – невід'ємна частина вивчення мови, оволодіння високою культурою усного і писемного мовлення.

Для методики викладання культури мови велике значення має система тренувальних вправ. Термін «система» є широковживаним у науковій літературі. Система – це сукупність об'єктів, яка розглядається, як єдине ціле. Можна вважати, що обґрунтованою є класифікація В. О. Онищука, в основі якої лежить дидактична мета кожної вправи, ступінь самостійності і творчості учнів під час її виконання.

Готуючись до вивчення нового матеріалу, необхідно актуалізувати раніше набуті знання й уміння. У цьому можуть допомогти підготовчі мовні вправи. Їх дидактична мета – забезпечити пізнавальну і психологічну підготовку до побудови текстів. Наприклад, під час

вивчення лексикології учням можна запропонувати прочитати текст і визначити лексичні значення виділених слів, дати можливість попрацювати зі словником; у процесі вивчення морфології запропонувати поставити назви істот у кличному відмінку тощо.

Вступні вправи проводяться для побудови реплік, речень з опорою на вивчений мовний матеріал. Вони допоможуть глибше усвідомити поняття і правила, виробляти творчі уміння.

Далі йде етап тренування. Він сприяє закріпленню мовних умінь і навичок. Підвищується ступінь складності їх виконання, вищим стає рівень самостійності в роботі. Тренувальними є вправи за зразком, за інструкцією і за завданням. Можна запропонувати побудувати певні елементи тексту, дібрати власні приклади.

Популярними є вправи за інструкцією. Вчитель визначає послідовність роботи і прийоми виконання, але точного зразка не дає. Сюди належать різні види роботи зі словниками, завдання на добір синонімів, антонімів, робота над орфоепічними та акцентуаційними помилками, виконуються різного типу порівняльні завдання [3, с. 58].

Складним видом тренувальних вправ вважаються вправи за завданням. Вони проводяться тоді, коли учні в основному оволоділи потрібними прийомами знаннями, частковими вміннями і можуть застосувати їх під час укладання фразових і діалогічних єдностей. «Учитель чітко формулює завдання і мету роботи, визначає відповідний матеріал, а дії, прийоми, операції і послідовність їх застосування учні визначають самі» [3, с. 58]. Наприклад, при вивченні теми «Відмінювання числівників» учням пропонується використати їх у монологічному чи діалогічному уривку тексту. У процесі цієї роботи формуються й удосконалюються мовно-мовленнєві вміння і навички.

До завершальних вправ належать проблемні завдання практичного характеру, творчі роботи, а з метою перевірки – контрольні вправи. Перші – передбачають застосування набутих умінь і навичок у нових умовах, другі – є перевіркою набутих знань, умінь і навичок. Це не лише різні види диктантів, а й перекази і творчі роботи.

Вправи і завдання з мови – це важлива частина у засвоєнні й удосконаленні, формуванні умінь і навичок. Виробити необхідні знання і вміння може лише випробувана система завдань, при якій важливими є варіювання умов, посилення ступеня складності, науково обґрунтована послідовність.

Отже, основне завдання шкільного курсу української мови полягає у формуванні культури мовлення учнів основної школи, тобто в забезпеченні вміння змістовно і грамотно (на всіх рівнях – орфоепічному, акцентуаційному, лексичному, фразеологічному та стилістичному) обмінюватися думками. Для цього також потрібно враховувати психічні особливості учнів: увагу, пам'ять, мислення, уяву тощо. Важливим є добір комунікативних вправ, спрямованих на вироблення мовно-мовленнєвих компетентностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Марінушкіна О. Є. Настільна книга шкільного психолога / Авт.-уклад. О. Є. Марінушкіна. – Х.: Вид-во «Ранок», 2010. – 288 с.
2. Мацько Л. І. Культура української фахової мови: Навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.
3. Методика викладання української мови в середній школі : Навч. посібник / В. К. Іваненко, Л. П. Рожило, О. С. Скорик; за ред. І. С. Олійника. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Вища шк. Головне вид-во, 1989. – 439 с.
4. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Українська мова для шкіл з українською мовою навчання: основна школа (5 – 9 класи) / Г. Т. Шелехова, М. І. Пентилюк, В. І. Новосьолова, Т. Д. Гнатюк, Н. Б. Коржова, К. В. Таранік-Ткачук. – К.: Перун, 2012. – 65 с.
5. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. 2-ге вид. – К.: Каравела, 2008. – 400 с.

Жолинська М.

Науковий керівник – доц. Панчук Г. Д.

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОР У ПОЕЗІЇ ОКСАНИ ПАХЛЬОВСЬКОЇ

Серед різноманітного і багатопланового комплексу засобів виразності тексту метафорі відведена особлива роль. Метафору почали досліджувати ще в античні часи, і відтоді вона